

Zomer is voor velen licht en sprankelend, bijkomen van een druk jaar, heerlijk even niets, genieten met geliefden, natuur, terras, strand. Voor anderen is het leeg en stil, alleen, zonder de structuur van alledag, geen bijzondere plannen, door niemand uitgenodigd. Vandaag aan het begin van de zomer een ode aan mensen die in hun leven vereenzaamden, losgeraakt van iedere vorm van verbinding met anderen. En ook een ode aan diegenen die hen niet zomaar –stilletjes en alleen- laten gaan. Vandaag een dienst over het literaire project Eenzame Uitvaart; dichters die dichten voor overledenen zonder nabestaanden, zonder familie of vrienden.

Er komt een melding van een eenzame dode binnen, een dichter wordt aangezocht, een uitvaart heeft plaats en na afloop is er koffie. Een dode zonder nabestaanden wordt gemeld bij de Sociale Dienst die vervolgens de coördinator van de dichters die aangesloten zijn bij de 'Eenzame Uitvaart' belt. 'Eenzame Uitvaart' is een literair en sociaal project waarbij dichters voor eenzaam gestorvenen een persoonlijk gedicht schrijven en dit op de uitvaart komen voordragen. Het is een laatste eerbetoon aan mensen die meestal uit de boot vielen tijdens hun leven en zonder aanwezigheid van familie of vrienden worden begraven.

Eén van de dichters zegt dat het maken van zo'n gedicht precies drie dagen kost. Drie dagen en één slapeloze nacht. Drie dagen om een dode tot leven te wekken. Een ander vertelt hoe hij veel werk had gehad aan een gedicht. Hij schrijft: 'Het gedicht werd maar moeizaam geboren, misschien wist ik dit keer teveel, misschien was ik in de loop van de week van deze man gaan houden, wat een leven, man, wat een leven. Ook las ik op de weblog het voor alle betrokkenen frustrerende verslag van een eenzame dode waarvoor het niet gelukt was een dichter te regelen. Het verslag eindigde met 'dit was een eénzame eenzame dode.'

De emotionele betrokkenheid van de dichters is duidelijk groot- het raakt ook aan het eigen leven- zo schrijft één van de dichters in een verslag dat 'deze eenzame uitvaarten vreemde wegen hebben naar je privé'. Starik, dichter en coördinator van het initiatief, vertelt in zijn boek dat hij altijd het gevoel heeft gehad dat het zinvol werk was, al begrijpt hij ook mensen die zich afvragen 'waarom, als iemand toch al dood is?'

Voor mij is het heel duidelijk- ik vind dit een prachtig en ontroerend initiatief. Deze mensen nemen dit eenzame mensenleven voor even in hun handen. Mensen die los zijn geraakt van anderen, die gaan zonder rouwkaart, waar niemand een traan voor laat. Om dit leven toch nog te verbinden met andere mensenlevens, om ook dit leven recht te doen en te eren- als laatste menselijke daad van liefde.

Waar bij drukker bezochte uitvaarten nabestaanden het vaak moeilijk hebben met loslaten wordt er hier juist verbinding gezocht met de dode, om deze mens voor even nog vast te houden. Een gezicht te geven, een plaats in ons midden, weliswaar postuum, maar toch. In de verslagen lees je de zorgvuldigheid van de voorbereidingen, hoe de dichters langs de huizen fietsen en proberen op het spoor te komen van geschiedenis en leven via gevels, buurtwinkels, foto's, burens. Hoe ze passende muziek kiezen, iets waarvan ze vermoeden dat

de overledene het mooi zou vinden en daarbij soms verrassende keuzes maken. Zo ploegen ze één steek diep in de voor hen onbekende levens.

Als ik dan denk aan hoe christenen al eeuwen en wij hier ook wekelijks brood en wijn met elkaar delen, dan heeft de voorbereiding en uitvoering van een dergelijke uitvaart voor mij iets weg van dit ritueel van de tafel, van samen avondmaal vieren. Starik vertelt in een verslag hoe ze na een uitvaart een kopje koffie drinken met elkaar : ‘zo zitten we aan onze rijk gedekte tafel’ schrijft hij.

Met die rijk gedekte tafel zal hij niet het uitgebreide buffet bedoelen na afloop – dat is er namelijk niet, soms is er een cakeje bij de koffie, doorgaans niet- maar eerder zal hij denk ik de intieme en bonte verzameling van mensen die met elkaar aan tafel zitten bedoelen (de mensen van de sociale dienst, de uitvaartondernemer, de dichter, de toevallige buurvrouw of de verre neef die toch komt aanwaaien), die als het ware voor even een kunstmatige familie vormen rondom deze ook voor hen onbekende mens die niet zelden een bewogen leven achter de rug heeft.

Waar allerlei droevige maar ook komische, onverwachte en menselijke aspecten op tafel kunnen liggen. Op deze manier proberen ze naaste te zijn voor deze mens en samen op te sporen wie verloren is gegaan, hun leven te delen, heel te maken wat gebroken is in dit leven maar misschien ook in het eigen leven. Samen varen zij deze mens uit- over zijn of haar lijden heen- met een laatste teken van respect en liefde.

Eerst hoort u zo dadelijk een biografie-in-flarden, vaak niet meer dan enkele sporen uit het leven van een mens; en dan het gedicht daarop geïnspireerd. 3 Eenzame uitvaarten. De namen in de verslagen zijn gefingeerd.

EENZAME UITVAART 69

Gijs van der Werf was een felle socialist, oud voorman van de SDAP. Gijs werd naar een werkkamp gestuurd waar hij- volgens zijn zuster- die wel over hem wil vertellen aan de telefoon maar niet wil komen- door zijn hand werd geschoten door de Duitsers toen hij probeerde te ontsnappen. Sindsdien staat zijn middelvinger stijf rechtop. Hij kreeg in de oorlog kennis aan een vrouw wier man collaborateur was en een hoge functie bij de NSB bekleedde. Gijs bezwangerde haar en ze trouwde alsnog. Maar Gijs ontdekte daarna dat zijn vrouw ook lid was geweest van de NSB. Dat kon hij niet verkroppen, hij raakte aan de drank. Gijs werd twee jaar geleden in een verzorgingstehuis opgenomen, hij was van straat opgeraapt met een half been eraf, hij wilde aan het been niet geholpen worden en stopte met eten en drinken. En nu ligt hij in zijn kist met dat halve been en nog altijd die middelvinger, stijf omhooggestoken.

De dichter van dienst, dit keer de coördinator zelf, Starik, schrijft in zijn verslag: ‘Om Elton John vraag ik maar niet. Dat zou Gijs vast niks vinden, Elton John op zijn uitvaart, slijmjurk, sodemieter op. Misschien hebben ze wel een CD met de Internationale erop?’

ER IS EEN WEG DOOR DE WERELD

*Er is een weg waarlangs bij helder licht een dapper man
die hard 'De Internationale' zingt met grote stappen voorwaarts gaat
ontwaakt, verworpenen, uit de nacht die ons onzichtbaar maakt.*

*Er is een weg waarlangs een schot weerklinkt. Er is die man,
zijn hand rood van het bloed dat uit ham stroomt, rood als het hart dat in hem klopt,
rood als de wond die de vijand sloeg.*

*Er is een zwarte wereld waar een man een witte uitweg zoekt,
een maagdelijke dageraad, er is een waarheid, goed en fout, scherp
onderscheid in zwart, in rood, in wit: donker hart en licht.*

*Er is een hand die geeft, een hand die neemt, een hand die vraagt,
er is een been dat hem niet verder draagt, er is kwaad bloed
dat alles zwart maakt in een witte droom.*

*Er is een zwaargewonde engel-bloed stroomt over zijn gezicht-
en die engel komt aan zijn doodsbed staan, spreidt zijn vleugels wijd
en spoort hem aan om uit de schaduw op te gaan in een groot verbindend licht.*

Dagen later wordt de dichter gebeld door een kleindochter die het verslag had gelezen op internet en hem vertelde dat 'het helemaal niet waar was van die vinger'. Haar grootvader was loodgieter en had een arbeidsgerelateerd ongeluk gehad – hij was een zware drinker en een fantast. Een leven binnen een leven.

EENZAME UITVAART NUMMER 68

Geer Geerstra was woonachtig in Amsterdam-Oost. Hij was weduwnaar sinds 1976, had geen kinderen. Er is huiszoeking gedaan en er zijn hele bijzondere foto's gevonden. Deze man had een bijzonder grote collectie pornografie, hij had vroeger een seksshop gehad en ging de laatste paar jaar als travestiet s'avonds op stap .

Op de begraafplaats komt een buurvrouw van Geerstra aanlopen; een struise, echte Amsterdamse van het beste soort, gebruid maar niet van de zonnebank, met goud behangen. Het hart op de tong, op een hele vanzelfsprekende manier tolerant. Haar buurman had alleen vitrages, geen overgordijnen. 'Buurman', had ze weleens gezegd, 'koop eens gordijnen, of keer je televisie andersom, er wonen hier ook kinderen in de straat'. En het moet gezegd, dat deed hij- zijn toestel omkeren'.

De dichter van dienst, Ilse Starckenburg, vertelde dat dit gedicht háár pornografische voorstelling was:

*Er is een stem
in een bed
van een man*

*Maar de stem
is te zacht geworden*

*Het bed past haar niet meer
noch de jas met het tijgermotief*

*De jas herinnert aan een grap en
het bed aan kussen en
het is de man die herinnert*

Zich

*Herinnert en een breedbeeld
bevestigt de herinnering
in vormen en kleuren*

*Heide, wat was zij mooi
paarsnaakt. Oh, wat snel
ging het voorbij allemaal*

*Er is de stem
in het bed
kom in mij, kom in mij*

*Dan zal het niet meer zijn
alsof je mij alleen maar verzint*

Dan is het voorbij. Buurvrouw Marja drukt een handkus op de kist. 'Dag schat' zegt ze 'dag schat'. Hierna loopt ze gedecideerd de aula uit.

EENZAME UITVAART NUMMER 75

Er komt een telefoontje binnen over een babytje: 'Een inwoner van Amsterdam heeft in het water van het NoordHollandskanaal aan de Buiksloterdijk in Amsterdam het lijkje van een baby aangetroffen. De passant zag tussen het zwerfvuil in het water een plastic zag liggen. Het gaat om een voldragen zwangerschap- vermoedelijk een babytje van 39 weken.'

Dichter van dienst Neeltje Maria Min loopt naar voren en vouwt haar papier open.

Voor jou

*Die altijd door water omgeven
altijd gedreven heeft
maar even geleefd*

*Wie heeft in jouw ogen gekeken
jouw trekken gelezen
vergeving gesmeekt*

*Wie heeft zich naar buiten begeven
het plasticzak-scheepje
een zetje gegeven*

*Wie heeft één, twee, drie,
in godsnaam! Gezegd*

*Dat je ontstaan was,
bestaan wou,
was niet jouw fout*

*Naamloos, onschuldig
dood in de Buiksloot
nul dagen oud.*

*In godsnaam rust zacht
rust zacht zacht zacht zacht
in de naam van je vader en je moedertje:*

rust zacht.